

תרשים חזרה למבחן בהיסטוריה: מהעברת המנדט על ארץ ישראל לאומות המאוחדות (האו"ם) ועד לתוצאות מלחמת העצמאות

מסירת המנדט הבריטי לאו"ם (האומות המאוחדות)

הגורמים להעברת המנדט על א"י לאו"ם

המצב בארץ -

הלחץ הבינלאומי -

- ביקורת מצד דעת הקהל העולמית על בריטניה בעקבות האכזריות שלהם כלפי יצולי השואה בניסיונות העפלה שלהם.

- הלחץ לפתור את בעיית העקורים שבמחנות באירופה (בעיקר מצד ארה"ב (המממנת את מחנות העקורים) ולאפשר להם לעלות לארץ ישראל.

- התנגדות בעולם לקולוניאליזם (שליטה של עם אחד בעם אחר - התנגדות לבריטניה ששולטת בא"י)

המלצות הוועדה של האו"ם -

- לסיים את המנדט על ארץ ישראל בהקדם האפשרי.

- תכנית חלוקה - להקים 2 מדינות - המדינה היהודית על 55% מהשטח- כולל מישור החוף, הנגב והגליל המזרחי.

- המדינה הערבית** על 40% מהשטח - כולל יהודה ושומרון, מרכז הגליל ורצועת עזה. 5% ירושלים בינלאומית (בידי האו"ם)

את ההמלצות היה צריך להביא להצבעה באו"ם ב־1 בנובמבר 1947.

ההצבעה על תכנית החלוקה באו"ם

רקע - לפני ההצבעה נערכו מאמצים של הישוב היהודי לשכנע את מדינות העולם להצביע בעד.

הגורמים לתמיכת ברית המועצות בתכנית החלוקה

גורמים מוצהרים (שהזכיר גרומיקו -נציג בריה"מ - בנאום) -

- הגורמים הסמויים (אינרסיים האמיתיים) -**
- כדי ליצור קשרים טובים עם המדינה היהודית שתקום ולעודדה להצטרף לגוש הקומוניסטי ובכך להשיג דריסת רגל במזרח התיכון.
- כדי לסלק את בריטניה, שהייתה בעלת ברית של ארה"ב (האויבת של ברה"מ)מהאזור.

מדוע תמיכה זו הייתה מפתיעה?

תוצאות ההצבעה

תגובות הערבים - דחו לחלוטין את ההחלטה והכריזו כי יאבקו בכוח נגדה. הליגה הערבית הודיעה שהיא תביא צבא לכבוש את א"י. למחרת ההצבעה באו"ם פתחו ערביי א"י במלחמה.

תגובות היהודים -

השוואה בין הצעות החלוקה של 1937 (ועדת פיל) והצעת החלוקה של 1947

הדומה -

- השונה -**
- ב 1947 - הוצע למדינה היהודית שטח יותר גדול מההצעה ב-1937.
- בהצעה של 1947 ירושלים בשליטה בינלאומית (לעומת שליטה בריטית ב-1937).

הסיבות לתמיכת רוב מדינות האו"ם בתכנית החלוקה -

- ארה"ב ובריה"מ הצביעו בעד והיתה לכך השפעה גם על מדינות אחרות להצביע בעד.
- האוצר למצוא פתרון לעקורים באירופה לאחר השואה.
- הרצון לפתור את הסכסוך היהודי - ערבי בארץ.

השפעות מלחמת העצמאות

ההשפעה על ערביי א"י - בעיית הפליטים

רקע - ערביי א"י סרבו לקבל את החלטת האו"ם, פתחו במלחמה והפסיקו בה. מתוך 750,000 הערבים שהתגוררו באזורים שנכבשו על ידי מדינת ישראל 600,000- הגיעו במהלך המלחמה לנשטחי מדינות ערב- מצרים, לבנון, סוריה, ירדן, יהודה, שומרון ועזה. העשירים ברחו עוד לפני המלחמה כדי לא להיפגע, ובמהלך הקרבות ברחו רבים וחלקם גורשו על ידי הכוחות הישראליים (למשל במבצע דל' - ערבי לוד ורמלה) חלקם ברחו למרות שהיהודים ניסו לשכנעם הישראלי (למשל בחיפה).

ערבים רבים ברחו בעקבות השמעות על כבוש דיר יאסין בירושלים במבצע נחשון על למרות שהיהודים ניסו לשכנעם הישראלי (למשל בחיפה).

ערבים רבים נפוצה שמעות שהיה טבח בתושבים על ידי הלוחמים היהודים.

לאחר המלחמה -

- הפליטים הערבים איבדו את ביתם ואת פרנסתם ולא חזרו כשנגמרו הקרבות.
- הכפרים נחרבו ועל חורבותיהם הקמו ישובים ישראליים חדשים או שכונות חדשות
- בית שאן, קטמון, בקעה.
- בעקבות בריחתם של רבים מערביי א"י ומותם של רבים מהם, נוצר לאחר המלחמה הפיץ דמוגרפי- היהודים היו לראשונה הרוב והערבים המיעוט במדינה היהודית!

הקשיים של הישוב היהודי בארץ בשלב זה

יחסי הכוחות

יחסי הכוחות	הכוח הערבי	הכוח היהודי
יתרונות -	<ul style="list-style-type: none"> הם היו הרוב - כ-130,000 נפש. 	יתרונות -
חסרונות -		<ul style="list-style-type: none"> הערבים שלטו ברוב עורקי התחבורה. לא היה רצף טריטוריאלי וישובים יהודיים רבים היו מנותקים.

שיירת יחיעם

רקע - קבוצת יחיעם שוכן בגליל הדרך אליו עברה ככפרים ערבים עוינים.

הדילמה עמה התמודד הישוב היהודי -

עמדת ניצולת השואה שראינה בסרטון -

רכיבי השפה הקולנועית ומשמעותם -

- מוזיקה דרמטית שיוצרת ציפייה ומתח.
- תנועת מצלמה רצה בין העצים, נותן תחושת שחרור ובהלה.
- זווית צילום מתוך חרכים צרים, נותן תחושה של מצור, לחץ.

הדרך לירושלים - קרב הראל

רקע - בתקופה זו ירושלים במצור. הדרך אליה עוברת מתחת לכפרים ערביים שתושביהם ורבים על השיירות.

תחושות לאחר שמיעת השיר -

קשיי הלוחמים - מחסור באמצעים בסיסיים (אוכל, נשק), עייפות, פחד מתמידי, אבודות רבות.

קשיי הדרכים -

המילים החוזרות בשיר -

משמעותן -

מלחמת העצמאות שלב א - תכנית פ"ח

רקע: יום למחרת כ"ט בנובמבר, פורצת מלחמת העצמאות שנבתה את חייהם של כ-6000 חיילים ואזרחים יהודים. מטרות ערביי א"י ומדינות ערב הייתה לא לאפשר לתוכנית החלוקה של האו"ם להתמשש, ואילו מטרת היישוב היהודי הייתה לנצל את ההדדמנות ההיסטורית ולהכריז על הקמת מדינה יהודית בא"י. השלב הראשון של מלחמת העצמאות התחיל יום למחרת החלטת החלוקה של האו"ם (כ"ט בנובמבר) ונמשך חמישה וחצי חודשים עד ה' באייר תש"ח (14.5.1948). בשלב זה הבריטים עדיין בארץ, אך הם מתמקדים בפניו הצפוי שלהם מהארץ וממעטים להתערב בלחימה שבין היהודים לערבים. בשלב הזה ניהלו המתחרות של הישוב היהודי בארץ ישראל מלחמה כנגד כפופות של ערביי ארץ ישראל.

שלב זה של המלחמה (מכונה "המלחמה הפנימית") מתחלק לשני חלקים:

חלק א'- נובמבר 1947 - מרץ 1948 - ארבעה חודשים בהם היישוב היהודי עסק בעיקר בהתגוננות והתמגנות. אילו היוזמה ההתקפית הייתה בידי ערביי א"י.

חלק ב'- אפריל 1948 - 14 במאי 1948 - חודש וחצי בהם היישוב היהודי עובר למתקפה, ומצליח לנצח את ערביי א"י במערכות השונות.

גוש עציון

רקע - הקרב על גוש עציון החל בראשית מלחמת העצמאות והסתיים בה' אייר תש"ח, (ה-14 במאי 1948, אז נפל גוש עציון כולו בידי הירדנים. שיאו של הקרב היה בד' אייר, בקרב על קיבוץ כפר עציון שבו נהרגו 127 מתושבי הקיבוץ ומגיניו אשר עמדו זמן רב תחת מצור חלקי והתקפות כבדות, ולבסוף, לאחר שאיבדו לוחמים ונשק רב, הם נאלצו להיכנע. רבים מהם נטבחו, לאחר שנכנעו, על ידי ערביי האזור.

הסיפור העולה מן הסרטון -

אנכולוסיית הקיבוץ -

"אנחנו העמדה הקדמית של ירושלים" - מדרום לירושלים, דרכו ניתן להגיע לירושלים.

הקשיים איתם התמודדים אנשי הקיבוץ -

מצור, מחסור באוכל ובתחמושת, נגעונים לילדים ולנשים שפונו.

רכיבי השפה הקולנועית -

מוזיקה דרמטית - ליצירת מתח וציפייה.

זווית צילום נעריכה - מעברים חדים מהווים יחיעם וההתיישובות ללחמה הקברים - יוצר תחושת מתוחות ובלבול כמו שהיה ללוחמים בשעת הקרב.

אני פליטה שוב לא יהיה -

(הוזכר גם בסרטון על שיירת יחיעם) מייצג את הרצון של ניצול השואה להילחם על הבית עד הסוף, גם כאשר מדובר בשוב מבודד (והוא כאלו שפונו).

הסרטון "תומי גוש עציון" -

מתאר את סיפורה של ציפורה הזונפלי (ניצולת שואה) שנשארה בקיבוץ למרות שנשים רבות ילדים פונו. היא דואגת לבנה (יוסי) בין השנתיים ותוהה אם עשתה נכון כאשר לא התפתה איתו לירושלים.

הערכים העולים מדמותם של מגיני גוש עציון -

מסירות, הקרבה, אהבת המולדת, אומץ.

ההצבעה על הכרזת המדינה

רקע - במקביל למלחמה המתנהלת בין הכוח היהודי לכפופות הערביות, מתארגנים הבריטים לפינויים הסופי מארץ ישראל. הם מקדימים את יציאתם מחודשיים וחצי. ההגת היישוב היהודי מודעת לכך שברגע עזיבת הבריטים יעמוד היישוב אל מול מבחן קשה ביותר - היווצרות חלל ריק בלי שליטה, ופלישת צבאות ערב לא"י.

שיקולים נגד הכרזת המדינה כעת	שיקולים בעד הכרזת המדינה כעת

הדילמה המוצגת בסרטון -

התמודדות בן גוריון עם ההתנגדויות להכרזה -

הסיכון שלחק -

מה ניתן ללמוד מכך על תפקיד של מנהיג בשעה גורלית -

רכיבי השפה הקולנועית והמסר מהם -

ברכת "שהחיינו" מפי הרב מימון בהכרזת העצמאות - מבטא שראה במעמד הזה קיום של רגע היסטורי-רוחני חד-פעמי: הגשמת כיסופי דורות של עם ישראל לשיבה לריבונות בארצו.

סצנות שמחה בסרטון -

- אחרי הכרזת העצמאות מפי בן גוריון (שמחה אצל אנשים בואלם ומחוצה לו)
- אצל העולים באונות שמגיעים לארץ.

תוצאות המלחמה והסכמי שביתת הנשק (כל הריבוע הזה לא נכלל בתכנית פ"ח)

תוצאות המלחמה -

- קיומה של מדינת ישראל! (שהייתה בסכנת קיום כל המלחמה).
- הרחבת גבולות המדינה יותר מתוכנית החלוקה של האו"ם.
- הגדלת האוכלוסייה באמצעות קליטה תוך כדי המלחמה (120,000 עולים תוך כדאי)

הסכמי שביתת הנשק -

רקע - אחרי 9 חודשי לחימה נוצרו התנאים להפסקת אש. בעקבות לחץ בינלאומי נחתמו הסכמי שביתת הנשק (שביתת נשק- הפסקת יתור ארכה מהפסקת אש אך היא לא הסכם שלום). צבאות ערב פחדו שישראל תמשיך לנצח ולכבוש עוד שטחים ממדינותיהם. מדינת ישראל רצתה להתעסק בקליטת עלייה ובארגון המדינה. ההסכמים נחתמו עם כל מדינה בנפרד.

תוכן ההסכמים -

עם מצרים - הוסכם שמצרים תשלט ברצועת עזה וישראל תשלט ברוב הנגב.

עם לבנון - ישראל התחייבה לסגת מכל שטח לבנון.

עם ירדן- (ההסכם היה מסובך כי היה לה גבול ארוך ומפותל עם ישראל, ובגלל ירושלים)

סוכם שירדן לא תשלט בנגב, אך יהודה ושומרון יהיו בשליטתה. קו הגבול חצה את ירושלים שהייתה אצל שתי המדינות. ישראל התחייבה לסגת מדרום הר חברון וקיבלה את המשלש הקטן - אזור ואדי ערה.

עם סוריה- סוריה הייתה שכבשה שטח שבוטח לישראל בהחלטת האו"ם. היה משא ומתן קשה ובסופו- סוריה נסוגה לגבול הבין לאומי.

החלטת שהיוו שטחים מפורזים בהם לא יהיה צבא. סוריה נסוגה עד הירדן והובטחו לה זכויות לגבי המים לאורך הגבול עם ישראל.

עם עירק- אין לה גבול עם ישראל ולכן לא נחתם הסכם שביתת נשק. בעצם, אנחנו עדיין במלחמה איתם!

תרמילון לתרשים חזרה למבחן - ממסירת המנדט על ארץ ישראל לאומות המאוחדות ועד לתוצאות מלחמת העצמאות

הלחימה בערים המעורבות / פחד, עצב, ייאוש - אך גם תקווה / 33 מדינות בעד / הוא עשה הכל כדי לשכנע את המתנגדים ואף התיש את כולם בדיונים אין סופיים / המנדט על ארץ ישראל עמד להסתיים / יתרון גיאוגרפי - כפרים פזורים לאורך צירים חשובים / שימוש במוזיקה דרמטית ברגעי ההכרזה מגביר את המתח והרגש / הכרזת המלחמה תוביל לפלישת מדינות ערב עם נשק רב, שאין למדינת ישראל / החברה וההנהגה הערבית היתה מפוצלת / האם יש להכריז על הקמת המדינה ביום עזיבת הבריטים את ארץ ישראל או להמתין? / החיל מביא אוכל לירושלים כי היא במצור / הדרכים צרות, הרריות, חשופות ומסוכנות / הם היו מיעוט - רק 000,006 נפש / 31 מדינות נגד / שילוב קטעי הארכיון יוצר תחושת אותנטיות / הלחצים הרבים מצד הטרור היהודי (פעולות האצ"ל והלח"י) / כי בריה"מ אסרה על פעילות ציונית בשטחה / הרב צבי יהודה הצטער על חלקי המדינה שלא נכללו בחלוקה / מוטיבציה אדירה להתגייס למאבק / מיעוט לוחמים שהגנו עליה / גוש עציון מבודד וסובל ממחסור בנשק ולוחמים ומותקף ע"י הערבים והירדנים / יצירת רצף טריטוריאלי (של שטח) בשליטה יהודית, לכבוש את שטחי המדינה היהודית לפי החלוקה וגם נקודות אסטרטגיות / שמחה גדולה - ריקודי המונים ברחובות / "זה הבית שלי, מפה אני לא זזה!" / בן גוריון - שמחה וגם דאגה ממלחמה / 01 נמנעו / האם לעזוב יישובים מבודדים או להישאר בכל מחיר / הקמת מדינה תאפשר להתחיל בגיוס חובה למלחמה, ע"י צווי חירום / הדרכים צרות מאוד ומעליהן הרים שבהם שוכנים כפרים ערבים / כי יש כאן מעבר ממגננה להתקפה / זאב (ערבים) אורבים בצד הדרך ומחכים לטרופ (להרוג) / היה קשה להגיע אליה כי הדרך היתה צרה ונשלטת על ידי ערבים / ירושלים היתה מנותקת (במצור) והיה חסר בה אוכל ומצרכים אחרים / לוחמים רבים בארץ ומתנדבים מעיראק / תמיכה ממדינות ערב / חסרי ניסיון צבאי / מעט לוחמים / מנהיגות ברורה ואחידה / הערבים התנגדו לכל פתרון מדיני / שתיהן הציעו חלוקת הארץ לשתי מדינות / שתיהן נדחו על ידי הערבים / בשתיהן יש לירושלים מעמד מיוחד / הצורך לסיים את המנדט ולהקים שתי מדינות עצמאיות - אחת ליהודים ואחת לערבים / סבל העם היהודי לאורך הדורות ובעיקר בשואה / "אנו עוד נשוב", "את תראי את הדרך הפתוחה" / למרות הכאב והאבדות, הלוחמים חדורי תחושת שליחות ותקווה / ראיית עומק היסטורית והבנת משמעות הרגע לדורות הבאים / אומץ מוסרי וקבלת אחריות / ארה"ב התנגדה להכרזת מדינה יהודית באותו המועד / שלא ישרדו את הלחימה מול צבאות ערב ולא יקבלו תמיכה מארה"ב והיישוב היהודי יחוסל / הרוב במדינה הפך לרוב יהודי ואילו הערבים למיעוט / כאחוז מהיישוב היהודי נהרג - יותר מ-6,000 יהודים, רובם אזרחים, נהרגו במלחמה / חלוצים דתיים אידיאליסטים - חלקם ניצולי שואה / יהודי ארצות האסלאם נתפסו בעיני שכניהם מזוהים עם האויב הציוני ועם היישוב היהודי בארץ / מפלת צבאות ערב מול צה"ל במלחמת העצמאות החריפה את יחסם של שכניהם הערבים כלפיהם / אם לא נכריז כעת על הקמת מדינה, המצב יהיה גרוע יותר, זהו רגע היסטורי שאין לפספס /